

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra statistiky

Teze diplomové práce

**Statistická analýza regionálních rozdílů
v nezaměstnanosti v ČR**

Lucie Mikolášková

© 2014 ČZU v Praze

Statistická analýza regionálních rozdílů v nezaměstnanosti v ČR

Souhrn

Diplomová práce „Statistická analýza regionálních rozdílů v nezaměstnanosti obyvatelstva ČR“ analyzuje vývoj nezaměstnanosti jak celostátním měřítku, tak v regionálním členění v časovém období od roku 2000 do roku 2013.

V teoretické části jsou sepsány základní pojmy týkající se problematiky nezaměstnanosti a s tím spojené pojmy jako je trh práce. Dále popisuje typy nezaměstnanosti dle příčiny vzniku, dobrovolnosti a dle dalších kritérií, vysvětluje způsoby měření míry nezaměstnanosti. Další kapitoly se zabývají rizikovými skupinami nezaměstnaných osob, dopady nezaměstnanosti, politikou zaměstnanosti, zprostředkovateli zaměstnání a v neposlední řadě také státní správou.

Praktická část diplomové práce podává informace o stavu a vývoji nezaměstnanosti. Nezaměstnanost České republiky je analyzována podle registrované míry nezaměstnanosti a podílu nezaměstnaných osob, počtu uchazečů o zaměstnání a počtu volných pracovních míst, dále podle vzdělání, věku a délky nezaměstnanosti. Na základě grafického znázornění registrovaných mír nezaměstnanosti byly pro podrobnější regionální analýzu nezaměstnanosti vybrány kraje Středočeský, Ústecký a Kraj Vysočina. V práci je provedena prognóza budoucího vývoje nezaměstnanosti České republiky, jak na celorepublikové, tak na regionální úrovni v krátkodobém horizontu pěti let.

Klíčová slova

časová řada, Česká republika, kraje České republiky, míra nezaměstnanosti, nabídka práce, nezaměstnanost, regionální disparity, trend, trh práce

Vlastní práce

Cíl práce a metodika

Diplomová práce je zpracována na téma „Statistická analýza regionálních rozdílů v nezaměstnanosti v ČR“. Cílem práce je seznámení s problematikou nezaměstnanosti a pomocí vybraných ukazatelů a statistických metod provést analýzu vývoje nezaměstnanosti na trhu práce České republiky jak celorepublikově, tak i na regionální úrovni v letech 2000 až 2013.

Seznámení s problematikou nezaměstnanosti je provedeno v literární rešerši, která charakterizuje právní úpravu, základní pojmy (nezaměstnanosti, teorie nezaměstnanosti, trh práce, vznik nezaměstnanosti). Dále definuje typy nezaměstnanosti podle příčiny vzniku, podle dobrovolnosti a podle dalších aspektů, míry nezaměstnanosti a jejich způsoby měření. Literární rešerše se také věnuje rizikovým skupinám, politice zaměstnanosti a zprostředkovatelům zaměstnání. Metodická část diplomové práce popisuje statistické postupy a metody, které jsou použity v praktické části diplomové práce. Teoretická (literární rešerše) a metodická část práce je zpracována z pokladových materiálů, které jsou uvedeny v Seznamu použitých zdrojů.

V praktické části je celorepubliková nezaměstnanost hodnocena z několika různých hledisek. Analyzuje nezaměstnanost z hlediska registrované míry a podílu nezaměstnaných osob. Registrovaná míra byla v České republice sledována do června roku 2004 jako podíl neumístěných uchazečů o zaměstnání a disponibilní pracovní síly. Od července 2004 se ukazatel registrovaná míra nezaměstnanosti začal počítat jako podíl, kdy v čitateli je počet dosažitelných neumístěných uchazečů o zaměstnání a ve jmenovateli součet zaměstnaných z Výběrového šetření pracovních sil (VŠPS), počtu pracujících cizinců podle evidence Ministerstva práce a sociálních věcí (MPSV) a Ministerstva průmyslu a obchodu (MPO) a počtu dosažitelných neumístěných uchazečů o zaměstnání. Na začátku roku 2013 došlo opět ke změně výpočtu registrované míry nezaměstnanosti a zároveň ke změně názvu ukazatele. Ukazatel se nazývá Podíl nezaměstnaných osob a vypočte se jako podíl dosažitelných uchazečů o zaměstnání evidovaných na úřadech práce ve věku 15 – 64 let a počet obyvatel ve věku 15 – 64 let. Dále práce analyzuje nezaměstnanost podle počtu uchazečů o zaměstnání, volných pracovních míst. V neposlední řadě je nezaměstnanost hodnocena podle dosaženého stupně vzdělání, věku a délky nezaměstnanosti a je nastíněn budoucí vývoj počtu uchazečů o zaměstnání a počtu volných pracovních míst. Pro podrobnější regionální analýzu byly vybrány kraje Středočeský, Ústecký a Kraj Vysočina z důvodu odlišného vývoje

nezaměstnanosti ve sledovaném období. Vybrané kraje jsou zcharakterizovány územně, demograficky a ekonomicky. Poté je provedena analýza nezaměstnanosti kraje a z hlediska registrované míry nezaměstnanosti a podílu nezaměstnaných osob, počtu uchazečů o zaměstnání a počtu volných pracovních míst. Pro každý kraj byla vytvořena předpověď budoucího vývoje nezaměstnanosti v krátkodobém horizontu pěti let.

Data Českého statistického úřadu a Výběru šetření pracovních sil jsou zdrojem podkladových dat jednotlivých ukazatelů nezaměstnanosti. Všechna data jsou vždy k 31. 12. daného roku. Vlastní výpočty, grafy a tabulky jsou zpracovány pomocí softwaru Microsoft Office Excel 2010 a pro předpověď budoucího vývoje nezaměstnanosti České republiky jsou použity modely exponenciálního vyrovnání vymodelované ve statistickém softwaru PAWS Statistics 18.

Text

Problematika nezaměstnanosti patří k nejvíce diskutovaným tématům současné společnosti, je důsledkem nerovnováhy na trhu práce mezi nabídkou a poptávkou. Její existence sebou přináší ekonomické a sociální důsledky.

Nezaměstnanost je v České republice právně ošetřena zákonem č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, zákonem č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod, zákonem č. 262/2006 Sb., Zákoník práce a zákonem č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti. Dále práva českých zaměstnaných a nezaměstnaných vycházejí i z Evropských právních směrnic. V České republice je nezaměstnanost sledována jak na celorepublikové, tak i regionální úrovni (kraje a okresy) dvěma úřady – Českým statistickým úřadem, který sleduje obecnou míru nezaměstnanosti, a Ministerstvem práce a sociálních věcí, které sleduje registrovanou míru nezaměstnanosti a nově od roku 2013 podíl nezaměstnaných osob.

Nezaměstnanost vzniká z nejrůznějších důvodů. Existuje několik faktorů, které vznik nezaměstnanosti ovlivňují – vliv stanovené minimální mzdy a sociálních dávek, demografie a zaměstnávání zahraničních pracovníků, vzdělání, kvalifikace a osobní kompetence, mobilita, pružnost a ochota stěhovat se za prací. Díky těmto faktorům lidé bývají často dobrovolně nezaměstnaní, kdy se zaevidují na úřady práce a hledají si pro ně lepší pracovní místo. Aktivní politikou by se však stát měl snažit tyto nezaměstnané dostat zpátky do pracovního procesu, neboť nezaměstnanost negativně ovlivňuje ekonomiku státu. Výrobní faktory nejsou optimálně využity, což vyvolá zvýšené nároky na státní rozpočet.

Nezaměstnanost však negativně neovlivňuje nejen ekonomiku státu, ale i člověka samotného. Díky nezaměstnanosti se daným osobám snižuje životní úroveň a způsobuje jí stres. Nezaměstnaní mají rovněž přebytek volného času, se kterým neví, jak mají naložit. Často tento volný čas vyplňují nežádoucími aktivitami, jako je sledování televize, kriminalita, ale i alkoholismus, který je dostává do ještě větších finančních a sociálních problémů.

V České republice se nezaměstnanost objevila na začátku 90. let 20. století jako nový společenskoekonomický jev, který byl zapříčiněn ekonomickou transformací. V současné době nezaměstnanost představuje jeden z klíčových národních ukazatelů výkonnosti ekonomiky, proto je velmi pozorovaným sociálním jevem. Využívá se také jako ukazatel na mezinárodní úrovni. V České republice je míra nezaměstnanosti sledována jak celorepublikově, tak i na regionální úrovni. Od 1. 1. 2000 je Česká republika rozdělena do 14 samosprávných krajů, které získaly kompetence na základě zákona č. 129/2000 Sb., o krajích.

V letech 2000 až 2003 nezaměstnanost České republiky rostla, nejen díky relativně vysokému sociálnímu zabezpečení, které snižovalo zájem o práci, ale také existenci minimální mzdy. V roce 2004 Česká republika vstoupila do Evropské unie, čímž si otevřela pracovní trhy, vylepšila mezinárodní postavení a získala možnost zvyšovat výkonnost ekonomiky pomocí většího přílivu zahraničních investic a možnost získávat finanční prostředky ze strukturálních fondů Evropské unie na rozvoj odvětví a regionů. Kvůli vstupu České republiky do EU muselo dojít ke změně metodiky výpočtu registrované míry nezaměstnanosti. Dále byl v roce 2004 schválen Národní akční plán zaměstnanosti na léta 2004 až 2006. Díky těmto faktorům nezaměstnanost České republiky postupně klesala do roku 2007. Trend poklesu zastavila celosvětová hospodářská krize, která začala na podzim roku 2008 ve Spojených státech amerických. Roky 2009 a 2010 se nesly v duchu celosvětové hospodářské krize, docházelo k úbytku volných pracovních míst a nárůstu počtu uchazečů o zaměstnání. V roce 2011 díky pozitivnímu vývoji ekonomiky nezaměstnanost sice klesla, avšak nerovnováha na trhu práce mezi nabídkou a poptávkou v dalších letech způsobila postupný nárůst nezaměstnanosti až do roku 2013.

Ve sledovaném období 2000 až 2013 se nezaměstnanost v jednotlivých krajích České republiky nevyvíjela stejným směrem. Na regionálních trzích práce existují značné rozdíly ve struktuře nabídky a poptávky po práci. Na uchazeče o zaměstnání jsou v každém kraji České republiky kladeny jiné podmínky, které jsou závislé na demokratické, geografické a ekonomické struktuře kraje. Pro podrobnější analýzu nezaměstnanosti byly vybrány kraje Středočeský, Ústecký a Kraj Vysočina.

Nezaměstnanost Středočeského kraje se ve sledovaném období 2000 až 2013 pohybovala pod celorepublikovou úrovní. Vývoj nezaměstnanosti Středočeského kraje byl převážně ovlivněn celorepublikovým hospodářským vývojem a automobilovým a sklářským průmyslem. V květnu 2005 byla otevřena společnost TPCA Czech, s. r. o. v Kolíně. Naopak sklářský průmysl v kraji zaznamenal úpadek, neboť v době hospodářské krize zkrachoval koncern Bohemian Crystalex Trading.

Vývoj nezaměstnanosti Ústeckého kraje v letech 2000 až 2013 byl podobný jako v celé České republice, avšak v kraji byla míra nezaměstnanosti výrazně vyšší. V letech 2000 až 2008 byla registrovaná míra nezaměstnanost Ústeckého kraje přibližně dvojnásobná. Od roku 2008 převyšuje míra nezaměstnanosti kraje celorepublikovou úroveň jeden a půl krát. Nejvíce nezaměstnanost kraje byla ovlivněna výstavbou nových výrobních hal v průmyslových zónách a finanční krizí.

Nezaměstnanost Kraje Vysočina se v letech 2000 až 2006 pohybovala pod celorepublikovou úrovní. V letech 2007 a 2008 byla téměř vyrovnaná s registrovanou mírou České republiky. Od roku 2008 je nad celorepublikovou úrovní. Vývoj nezaměstnanosti Kraje Vysočina byl převážně ovlivněn celorepublikovým hospodářským vývojem, charakterem jednotlivých okresů a nedostatečnou dopravní obslužností.

Na celorepublikové i regionální úrovni byla provedena krátkodobá předpověď v horizontu pěti let (2014 až 2018) pro ukazatele počet uchazečů o zaměstnání a počet volných pracovních míst. Stanovené prognózy pro celou Českou republiku, Středočeský kraj a Kraj Vysočina nejsou příliš příznivé, neboť je předpokládán nárůst uchazečů o zaměstnání a pokles volných pracovních míst. Naopak v kraji Ústeckém stanovená prognóza počítá nejen s úbytkem uchazečů o zaměstnání, ale i s úbytkem volných pracovních míst. Tento jev si lze vysvětlit i tím, že nově vzniklá pracovní místa pravděpodobně budou hned obsazována. Prognózy na jednotlivé roky však nepočítají s důležitými faktory, které by mohly významně ovlivnit nezaměstnanost, proto nelze s jistotou říci, že se stanovené předpovědi naplní.

Závěrem lze říci, že s nezaměstnaností se pracovní trh celé České republiky bude potýkat i nadále, neboť nelze nalézt konkrétní opatření, která by okamžitě snížila nezaměstnanost a udržovala jí na co nejnižší možné hodnotě.

Seznam použité literatury

1. Antidiskriminační vzdělávání a veřejná správa v ČR: *Příručka pro zaměstnance veřejné správy*. Praha: Multikulturní centrum Praha, 2006. 41 s. ISBN 80-239-7825-X.
2. BRČÁK, J., SEKERKA, B.: *Makroekonomie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010. 292 s. ISBN 978-80-7380-245-5.
3. BROŽOVÁ, D.: *Společenské souvislosti trhu práce*. Praha: Sociologické nakladatelství Slon, 2003. 140 s. ISBN 80-86429-16-4.
4. BUCHTOVÁ, B. et al.: *Nezaměstnanost. Psychologický, ekonomický a sociální problém*. Praha: Grada, 2002. 240 s. ISBN 80-247-9006-8.
5. HALÁSKOVÁ, R.: *Trh práce a politika zaměstnanosti*. Ostrava: Ostravská univerzita, Filozofická fakulta, 2001. 93 s. ISBN 80-7042-595-4.
6. HINDLS, R., HRONOVÁ, S., SEGER, J.: *Statistika pro ekonomy*. Praha: Professional Publishing, 2007. 420 s. ISBN 978-80-86946-43-6.
7. KÁBA, B., SVATOŠOVÁ, L.: *Statistické metody II*. Praha: ČZU. 2009. 105 s. ISBN 978-80-213-1736-9.
8. KRAMEŠ, J.: *Makroekonomie. Základní kurz*. Praha: Vysoká škola ekonomická, Fakulta podnikohospodářská, 2008. 194 s. ISBN 978-80-245-1319-5.
9. MAREŠ, P.: *Nezaměstnanost jako sociální problém*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2002. 141 s. ISBN 80-86429-08-3.
10. PAVELKA, T.: *Makroekonomie. Základní kurz*. Praha: Melandrium, 2007. 278 s. ISBN 978-80-86175-52-2
11. Integrovaný portál MPSV [online]. 2012 [cit. 2013-05-16]. O Úřadu práce ČR. Dostupné z WWW: <<http://portal.mpsv.cz/upcr/oup>>
12. Integrovaný portál MPSV [online]. 2012 [cit. 2013-05-01]. Rekvalifikace. Dostupné z WWW: <<http://portal.mpsv.cz/sz/obcane/rekvalifikace>>
13. Investujeme.cz. NOVOTNÝ, R. [online]. 2009 [cit. 2013-03-29]. Nezaměstnanost a co ji ovlivňuje - Investujeme.cz. Dostupné z WWW: <<http://www.investujeme.cz/nezamestnanost-a-co-ji-ovlivnuje/>>
14. Městské části (Portál hlavního města Prahy) [online]. 2013 [cit. 2013-10-16]. Novinky z městských částí Praha 1 - 22. Dostupné z WWW: <http://www.praha.eu/jnp/cz/home/mestske_casti/index.html>
15. Ministerstva. [online]. 2013 [cit. 2013-05-16]. Ministerstva | Vláda ČR. Dostupné z WWW: <<http://www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/ministerstva/>>

16. Nezaměstnanost [online]. 2013 [cit. 2013-05-10]. Nezaměstnanost – Měšec.cz. Dostupné z WWW: <<http://www.mesec.cz/dane/ekonomika/pruvodce/nezamestnanost/>>
17. Regionální informace | BusinessInfo.cz [online]. 2013 [cit. 2013-10-17]. Regionální informace. Dostupné z WWW: <<http://www.businessinfo.cz/cs/podnikatelske-prostredi/regionalni-informace.html>>
18. www.PravniRadce.cz . JOUZA, L. [online]. 2013[2013-05-16]. Nová právní úprava struktury úřadů práce | PRAVNIRADCE.IHNED.CZ - Pracovní právo. Dostupné z WWW: <<http://pravniradce.ihned.cz/c1-51631920-nova-pravni-uprava-struktury-uradu-prace>>
19. Zaměstnanost a nezaměstnanost podle výsledků VŠPS - Metodika[online]. 2013 [cit. 2013-06-03]. Zaměstnanost a nezaměstnanost podle výsledků VŠPS - Metodika | ČSÚ. Dostupné z WWW: <http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/zam_vsps>
20. Změna výpočtu ukazatele registrované zaměstnanosti. HOLÝ, D., PLÍVOVÁ, V., 2013 [cit. 2013-05-10]. Dostupné z WWW: <http://www.czso.cz/csu/tz.nsf/i/zmena_vypoctu_ukazatele_registrovane_nezamestnanosti2012110>